

3D-ordening in de Zuid-Hollandse praktijk

Bodem en ondergrond spelen een cruciale rol bij maatschappelijke opgaven in de bovengrond. Maar hoe integreren we deze twee werelden? In de provincie Zuid-Holland wordt momenteel veel kennis en ervaring opgedaan met duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond, aangeduid als '3D-ordening.' Van theorie naar praktijk.

De Omgevingswet biedt mogelijkheden om kwaliteiten van bodem en ondergrond vroegtijdig en in onderlinge samenhang mee te laten wegen in omgevingsvisies en -plannen. Niet (meer) alleen gericht op het vermijden van risico's, maar vooral gericht op waarde creëren in de vorm van leefomgevingskwaliteit. Die boodschap klinkt niet alleen door in het landelijke Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 en de Ontwerp Structuurvisie Ondergrond (STRONG). Ook bij provincies, omgevingsdiensten en gemeenten groeit het inzicht dat ondergrondkwaliteiten de fysieke leefomgeving mooier, duurzamer en leefbaarder maken.

Op alle schaalniveaus liggen uitdagingen om bodem en ondergrond in al zijn facetten vroegtijdig in de planvorming mee te nemen, zodat kansen worden benut en belemmeringen worden weggenomen.

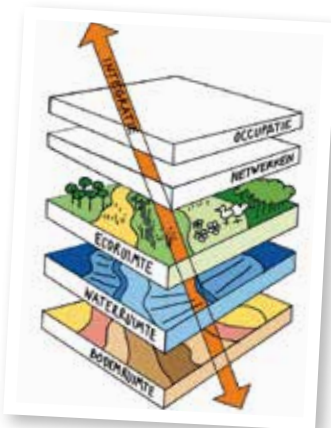
De provincie Zuid-Holland heeft de afgelopen jaren invulling gegeven aan een 3D-instrumentarium: de Ondergrondwijzer, Bodematlas en Bodemladder. Zij vinden in samenhang met regionale Handreikingen Ondergrond, steeds bredere toepassing in de Zuid-Hollandse praktijk. Er ontstaan regionale 3D-netwerken van overheidspartners 3D-ordening in samenwerking met kennisinstututen, onderwijsinstel-

lingen en bedrijfsleven. Met elkaar leren we hoe te verwoorden en verbeelden dat boven- en ondergrond samen één geheel vormen bij ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling.

3D-instrumentarium

De provincie wil dat duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond in de komende jaren standaard en structureel onderdeel wordt van alle relevante ruimtelijke planprocessen in Zuid-Holland. Idealiter zoeken zogenoemde 'ondergrondcoördinatoren' telkens opnieuw, in nauwe samenwerking met 'projectleiders ruimtelijke ordening', naar een balans tussen duurzaam benutten en beschermen van de kwaliteiten van bodem en ondergrond. Hiervoor heeft de provincie de proceshandreiking Concept Ondergrondwijzer¹ opgesteld. Daarin worden verbindingen gelegd tussen de verschillende spelers binnen de werkvelden 'fysieke leefomgeving' (ruimte) en 'bodem en ondergrond'. Hierbij heeft de ondergrondcoördinator de spannende taak om ondergrondkwaliteiten te vertalen naar ruimtelijke c.q. maatschappelijke opgaven, zoals 'versterken indentiteit', 'energietransitie' en 'klimaatbestendigheid'.

In samenhang met de Ondergrondwijzer voorziet de Zuid-Hollandse Bodematlas² in het bijbehorende (regionale) kaartmateriaal over ondergrondkwaliteiten,

inclusief toelichting op eventuele kansen en bedreigingen. De Bodemladder³ is een handelingsperspectief en afwegingssysteem bij keuzes rond gebruik van bodem en ondergrond in gebiedsopgaven en in situaties met conflicterende claims of functies. De provincie probeert daarbij om zo hoog mogelijk op de ladder te komen. Zij streeft naar een hernieuwbaar gebruik van bodem en ondergrond (planet), dat maatschappelijk aanvaardbaar is (people) en economische kansen (profit) op toekomstvaste wijze benut.

Ook in verschillende regio's zijn of worden handreikingen ondergrond opgesteld, gericht op verbreed bodembeleid. De Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid (OZHZ) heeft bijvoorbeeld onlangs de boekwerkjes Gegronde Alblasserwaard - Vijfheerenlanden, Gegronde Drechtsteden en Gegronde Hoeksche-Waard uitgebracht. De Omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH) werkt aan een handreiking ondergrond per gemeente. Gemeenten als Katwijk (Bodemboek) en Dordrecht (Denken zonder maaiveld) hebben al een afgeronde visie op bodem en ondergrond.

3D-netwerkvorming

In samenwerking met de vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten en enkele gemeenten is afgelopen jaar kennis en ervaring opgedaan met het opstellen van ondergrondagenda's, -verkenningen, -adviezen en -toelichtingen. Er ontstaan regionale 3D-netwerken van ondergrondcoördinatoren, waarbinnen - op verschillende manieren - wordt verwoord en/of verbeeld hoe de kwaliteiten van bodem en ondergrond kunnen worden meegewogen in ruimtelijke planvorming. De koplopers van de regionale 3D-netwerken (in oprichting) delen elkaars kennis en ervaringen sinds kort in het netwerk '3D-ordening in de Zuid-Hollandse praktijk'. Voor het oplossen van vraagstukken en lastige kwesties kunnen zij ook gebruik maken van een 'Expertiseteam Ruimte, Water en Ondergrond' (in oprichting), waarin de verbinding met kennisinstellingen, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven wordt gelegd. De 3D-netwerkvorming wordt uiteraard ook gekoppeld aan de landelijke en regionale netwerken rond implementatie van de Omgevingswet. De provincie stimuleert daarnaast de ontwikkeling van DGBO-handreikingen (duurzaam gebruik van bodem en ondergrond).

FEEDBACK GEVRAAG

Met het 3D-instrumentarium zoekt de provincie systematisch naar synergie tussen ruimte en ondergrond: het opstellen van een ondergrondagenda in de startfase, een ondergrondverkenning in de verkenningfase, een ondergrondadvies in de planvormingsfase en ondergrondtoelichtingen in de besluitvormingsfasen.

De provincie is geïnteresseerd in *feedback* van betrokkenen op de Ondergrondwijzer, Bodematlas, Bodemladder en daarmee samenhangende regionale handreikingen ondergrond.

Ondergrondkwaliteiten

Draag kwaliteiten	Productie kwaliteiten	Regulatie kwaliteiten	Informatie kwaliteiten
Draagkracht om te bouwen	Gewasproductie	Schone en veilige bodem	Archeologische waarden
Ondergronds bouwen	Voorraad drinkwater	Levende bodem	Aardkundige waarden
Kabels, leidingen en riolering	Voorraad grondwater	Stabiele bodem	Landschappelijke diversiteit
Buisleidingen	Voorraad delfstoffen	Waterbergende bodem	Ecologische diversiteit
Warmte/koude opslag	Voorraad fossiele energie	Waterfilterende bodem	
Opslag van stoffen	Geothermie	Koolstof bindende bodem	

Er zijn in Zuid-Holland al met al heel wat initiatieven ontstaan om bodem en ondergrond daadwerkelijk te integreren in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling. Van Regionale Agenda Omgevingsvisie Hart van Holland 2040, Werkboek Westland (Ruimtelijk economische strategie Greenport 3.0) en Omgevingsvisie Giessenlanden tot Bestemmingsplan Glaspapel+ te Waddinxveen, Omgevingsplan Rijnhaven-Oost te Alpen aan den Rijn en Uitwerkingsplan Den Horn te Katwijk. Goed voorbeeld doet goed volgen, zodat 3D-ordening in Zuid-Holland gemeengoed zal zijn op het moment dat de Omgevingswet wordt ingevoerd. ●

Noten

¹ Zie www.zuid-holland.nl/onderwerpen/ruimte/bodem-ondergrond

² Zie pzh.b3p.nl/viewer/app/Bodematlas

³ Zie noot 1